

ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV

**CIEĽOVÉ POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI
A ZRUČNOSTI MATURANTOV
Z RÓMSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY
ÚROVEŇ B1, B2**

BRATISLAVA 2011

Maturitná skúška z rómskeho jazyka a literatúry sa realizuje ako interná skúška ústnou formou. Pozostáva z čítania textu, počúvania nahrávky (populárno-náučného alebo beletristického textu) a ústnej interakcie (konverzácia, dialóg, rozhovor). Otázky pre maturantov sú zamerané na zistenie: a) vedomostí v oblasti konkrétnych gramatických pravidiel, resp. poučiek, b) schopnosti prekladať jednoduché texty z rómskeho jazyka do slovenského jazyka a naopak, c) vedomostí z rómskej kultúry (rómski spisovatelia, literatúra, príslovia, piesne a pod.).

Ústna forma maturitnej skúšky je postačujúca.

Škola sa však môže dobrovoľne rozhodnúť doplniť ju aj písomnou časťou - formou eseje. Maturant by mal mať možnosť vybrať si jednu z troch zadaných tém. V tomto prípade je potrebné sledovať: žáner (esej), pravopis, úpravu a členenie textu. Esej má preukázať požadovanú znalosť rómskeho jazyka a literatúry - gramatiku, slovnú zásobu, tvorenie viet, používanie správnych tvarov jednotlivých slov, všeobecný prehľad v rómskej literatúre.

V zadávaní tém esejí odporúčame rozlišovať úrovne B1 a B2 v náročnosti tém.

Pre úroveň B2 sa môžu preferovať témy orientované na súčasnosť resp. budúcnosť, kým pre úroveň B1 odporúčame voliť témy historické a kultúrne, viazané na minulosť.

Celá organizácia maturitnej skúšky je v kompetencii školy (relevantná predmetová komisia môže navrhnúť témy eseje, ktoré schváli vedenie školy).

Ciele a požiadavky

Vedomosti maturanta z rómskeho jazyka a literatúry by mali odzrkadľovať vedomosti osvojené počas štúdia na strednej škole. Systém požiadaviek preto vychádza z Obsahového a výkonového štandardu rómskeho jazyka a literatúry pre ISCED 3 A – vyššie sekundárne vzdelávanie.

Úroveň B 1:

- Žiak je schopný udržať rozhovor v rôznych kontextoch a sledovať hlavné body diskusie pod podmienkou, že prejav je zreteľne artikulovaný.
- Žiak vie vyjadriť osobné názory v diskusii a zrozumiteľne vyjadriť hlavné body toho, čo chce povedať.
- Žiak dokáže flexibilne využívať širokú škálu jednoduchého jazyka na vyjadrenie čo najväčšej časti toho, čo chce povedať.
- Žiak je schopný flexibilne reagovať na témy z každodenného života.
- Žiak po prečítaní jednoduchého textu (napr. príbehu) dokáže vyjadriť jeho hlavné body a tiež dokáže odpovedať na otázky vzťahujúce sa na obsah textu.
- Žiak pri ústnom prejave dokáže jednoduchým spôsobom spájať jednotlivé frázy a porozprávať príbeh alebo prezentovať jeho opis.
- Žiak dokáže stručne vysvetliť svoje názory a plány.
- Žiak je schopný napísať súvislý text na známe alebo preňho zaujímavé témy, vie napísať osobný list, v ktorom vie opísať svoje zážitky a dojmy.
- Žiak disponuje dostatočnými vyjadrovacími prostriedkami a slovnou zásobou, ktorá mu umožní diskutovať o každodenných rutinných činnostiach a komunikovať o známych situáciách a témach.

- Žiak s primeranou presnosťou používa repertoár bežne používaných výrazov a vzorov, vie spájať série samostatných prvkov do súvislých viet.

Úroveň B 2:

- Žiak je schopný vysvetliť a obhájiť svoje názory v diskusii s použitím relevantného vysvetlenia, argumentov a komentárov.
- Žiak je schopný vysvetliť svoj názor na tému zvažujúc výhody a nevýhody jednotlivých možností a zostaviť reťazec zdôvodnených argumentov.
- Žiak dokáže rozvinúť argument prostredníctvom prezentovania dôvodov, ktoré podporujú jednotlivé názory / mienky alebo sú proti nim.
- Žiak dokáže vysvetliť problém, jeho príčiny a dôsledky.
- Žiak dokáže aktívne komunikovať v diskusii o známych témach.
- Žiak vie zreteľne formulovať svoje názory, zvažovať a predkladať alternatívne návrhy.
- Žiak je schopný plynulo a efektívne konverzovať.
- Žiak dokáže pochopiť, o čom sa v diskusii hovorí.
- Žiak dokáže viesť rozhovor (zачаť rozhovor, udržať rozhovor a ukončiť rozhovor).
- Žiak dokáže vo vhodnej chvíli vstupovať do konverzácie a v prípade potreby prestať konverzovať elegantným spôsobom.
- Žiak dokáže promptne reagovať resp. odpovedať na otázky.
- Žiak plynulo a spontánne v diskusii komunikuje bez toho, aby to jednu zo strán zaťažovalo.
- Žiak sa dokáže prispôbiť zmenám v smerovaní, štýle a dôraze, ku ktorým pri konverzácii môže dôjsť.
- Žiak pri počúvaní je schopný rozumieť rozsiahlejším úsekom reči, ktoré obsahujú zložité argumenty, pod podmienkou, že dobre pozná danú tému.
- Žiak pri čítaní rozumie článkom a správam, ktoré vyjadrujú postoje, názory.
- Žiak v ústnom prejave vie podať zreteľný, podrobný opis, vyjadriť svoje stanovisko, zhrnúť názory iných a posúdiť výhody a nevýhody.
- Žiak je schopný napísať zreteľný, podrobný text o širokej škále tém.
- Žiak vie rozvinúť argument, uviesť pre a proti.
- Žiak dokáže podrobne oznámiť konkrétnu informáciu a zdôrazniť osobný význam udalosti.
- Žiak disponuje dostatočnou škálou jazykových prostriedkov na prezentovanie zreteľných opisov a vyjadrovanie svojich stanovísk a názorov.
- Žiak má dostatočne širokú slovnú zásobu, ktorá mu umožní vyjadrovať sa o veľmi všeobecných témach ale aj o jeho vlastných záujmoch.
- Žiak gramatiku ovláda na relatívne vysokej úrovni.

Prehľad cieľových požiadaviek z rómskeho jazyka a literatúry

Tematické okruhy	Obsah
------------------	-------

<u>Pôvod rómskeho jazyka</u>	Čo je to jazyk? Jeho vznik, vývoj a miesto v systéme delenia jazykov - indoeurópske jazyky. Rómsky jazyk ako najbezpečnejší ukazovateľ pôvodu Rómov.
<u>Kto sú Rómovia?</u>	Vývoj rómskej lingvistiky v minulosti. Čo je to severocentrálny dialekt rómskeho jazyka? Rómsky jazyk ako novoinďický indoeurópsky jazyk. Rómsky jazyk, jeho slovesnosť a kultúra ako základ identity.
<u>Funkcia jazyka</u>	Definícia rómskeho jazyka. Jazykové odchýlky a ďalšie teórie o pôvode rómskeho jazyka.
<u>Dialekty jazyka</u>	Delenie dialektov z pohľadu niektorých lingvistov. Delenie európskych dialektov. Samotné delenie dialektov, delenie rómskych dialektov na Slovensku. Rómovia a ich pomenovanie v jednotlivých krajinách.
<u>Začiatky romistiky na Slovensku a v Českej republike</u>	Prehľad romistov zaoberajúcich sa rómskym jazykom a literatúrou na Slovensku do 20. storočia. Najvýznamnejší súčasní svetoví romisti.
<u>Rómska abeceda a pravopis</u>	Rómska abeceda a pravopis na Slovensku. Ako píšu Rómovia inde na svete. Odlišnosti rómskeho jazyka v porovnaní so slovenským jazykom.
<u>Rómčina ako literárny jazyk</u>	Ukážky diel slovenských a českých autorov.
<u>Ja a moja rodina</u>	Členovia rodiny a základné príbuzenské vzťahy. Opis a charakteristika osoby. Základné osobné údaje (vek, stav, adresa). Vonkajšie charakterové vlastnosti. Zamestnanie, povolanie, záľuby, rodinné zvyky a oslavy. Všetchné dni a sviatky v rodinnom kruhu. Návšteva hostí, styky s priateľmi vrátane písomného styku.
<u>Domov a bývanie</u>	Bývanie vo veľkých mestách, v malých mestách a na vidieku. Bývanie v dome a byte - zariadenie bytu. Naše životné prostredie. Mesto (miesto), v ktorom žijeme. Orientácia v meste, hlavné budovy, najznámejšie kultúrno-historické pamiatky. Doprava, nákupy a služby. Kultúrny život v našom meste.
<u>Práca a zamestnanie</u>	Najbežnejšie druhy zamestnaní a povolání, funkcií a činností. Študijný odbor a jeho problematika. Predstava o budúcom pracovisku a povolání.
<u>Voľný čas a jeho organizácia</u>	Možnosti trávenia voľného času (prázdniny, dovolenky). Šport, čítanie, divadlo a film. Vlastné obľúbené či neobľúbené činnosti. Organizácia práce a účelné využívanie voľného času. Denný a týždenný osobný program.
<u>Príroda</u>	Čas, počasie a jeho predpovede. Dni, mesiace, ročné obdobia. Názvy svetových strán a základné zemepisné termíny. Opis prírody a prírodných krás. Najbežnejšie názvy rastlín a zvierat. Turistika, vzťah k prírode a jej ochrana.
<u>Cestovanie</u>	Dopravné prostriedky, ich výhody a nevýhody. Správanie sa v dopravných situáciách. Miesta, ktoré radi navštevujeme. Miesta, ktoré by sme chceli navštíviť. Cestovanie do zahraničia a formality s ním spojené. Ubytovanie v hoteli, autokempingu a podobne. Orientácia v meste podľa plánu.
<u>Obliekanie</u>	Základné časti odevu a ich nákup. Vhodné oblečenie na rôzne príležitosti. Vkus v obliekaní a súčasná móda. Módné

	časopisy.
<u>Starostlivosť o zdravie</u>	Základné časti ľudského tela. Najčastejšie choroby, úrazy a zdravotné ťažkosti. Správna životospráva, výživa. Stravovanie (reštaurácie, jedálne a pod.). Názvy najbežnejších jedál, nápojov a potravín. Telesná a duševná hygiena. Význam športu a pobytu v prírode pre zdravie.
<u>Umenie, veda a technika</u>	Oblíbená hudba, výtvarné umenie, architektúra. Najvýznamnejší predstavitelia umenia, vedy a techniky. Vymoženosti vedy a techniky v každodennom živote s dôrazom na zvolený odbor štúdia. Ochrana životného prostredia.
<u>Vzdelávanie</u>	Naša škola, vyučovacie predmety, moji spolužiaci. Školský systém v SR a jeho porovnanie so školským systémom v krajinách EÚ. Štúdium rómskeho jazyka a jeho uplatnenie vo zvolenom odbore. Možnosti a problematika vzdelávania vo zvolenom odbore. Rómske periodiká.
Lexika, morfológia, syntax	Obsah
<u>Lexika</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Rozšírenie slovnej zásoby o 1500 lexikálnych jednotiek vrátane základnej frazeológie bežného spoločenského styku a 100 – 200 výrazov z odbornej terminológie študovaného odboru. - Viac významovosť slov, zásady spájania slov, základné spôsoby vyjadrovania rôznych sémantických vzťahov, synonymá, antonymá, homonymá, homofóny a medzinárodne používané slová.
<u>Morfológia</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Medzinárodné slová a slová gréckeho a latinského pôvodu. Písanie slov osobitne (negatívny tvar sloviess, rozkazovací spôsob sloviess, predložka) a dovedna (bez medzier – radové číslovky od 11, zložené prídavné mená s číslovkou, príslovky času, spojenie príslovky a slovesa, resp. prídavné mená, záporné častice, superlatívne tvary prídavných mien). - Mužský a ženský rod. Životné a neživotné mená v mužskom aj ženskom rode. Jednotné a množné číslo. Pády (nominatív, vokatív, lokatív, ablatív, inštrumentál a genitív a tzv. nepriamy pád). - Skloňovanie podstatných a prídavných mien. - Stupňovanie prídavných mien. - Zámená. Číslovky: základné, radové, násobné. - Slovesá – prítomný, minulý a budúci čas. - Rozkazovací spôsob a podmieňovací spôsob minulých sloviess I., II., III. triedy a slovesa „te jel“. - Odvodzovanie prísloviess – a) príslovky času a častosti deja napr. akana, b) príslovky miesta napr. andre, c) príslovky spôsobu a miery napr. šukares. - Tvorenie prísloviess: 1) príslovky neodvodené napr. sig; 2) príslovky odvodené od predložiek a podstatných mien príponou – e napr. tel-e; 3) príslovky s príponou –e napr. vaš-e odvodené od

	<p>predložky vaš; 4) príslovky s príponou –i napr. ratʼ-i - odvozené od slova rat); 5) príslovky odvozené odpovedajúce na otázku khatar? príponou – al napr. tel-al; 6) príslovky odvozené od pôvodných prídavných mien príponou –es napr. phar-es; 7) príslovky odvozené od prevzatých prídavných mien príponou – ones napr. modern-ones; 8) príslovky odvozené od prevzatých prídavných mien označujúcich národnosť príponou – a napr. slovačik-a.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Predložky so širším významom (andre, ke, kije, paš). - Spojky - základné a podrad'ovacie: u, the, kaj, hoj. - Spojky - zlučovacie a podrad'ovacie. - Rozširovanie okruhu slovnej zásoby a to spájaním dvoch alebo viacerých slov. - Pôvodné slová (oikoklitické slová), prevzaté slová (xenoklitické slová) a neologizmy (novovytvorené slová). - Odvodzovanie slov pomocou prípony –or (zdrobňovanie oikoklitických slov a xenoklitických prídavných mien). - Odvodzovania podstatných mien príponami –iben/-ipen, -pen/-ben, šagos/-išagos.
<p><u>Syntax</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Vetné konštrukcie na vyjadrenie rozkazu, zákazu, výzvy, želania, prosby a zdôrazňovanie príkazu. - Spôsob tvorenia otázok z hľadiska intonácie. - Spôsob tvorenia otázok na podmet a ostatné vetné členy. Pravidlá slovosledu: v oznamovacej, opytovacej a zápornej vete v prebratých časoch. - Spôsob tvorenia jednoduchých viet a súvetí.
<p>Výslovnosť a pravopis</p>	<p>Obsah</p>
<p><u>Výslovnosť</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Prízvuk na predposlednej slabike fonetického celku, prízvuk na tretej slabike od konca pri troj a viacslabičných tvaroch mien (genitívne tvary a privlastňovacie zámená). - Viazaná výslovnosť: so oda hin – s'oda hin, ke amende – k'amende. - Zásady správnej výslovnosti neznelých aspirantov: čh, kh, ph, th. - Dialektologické rozlíšenie výslovnosti ľ-j, d'-dž, ť-č. - Výslovnosť stiahnutých slovesných tvarov: kerava – kerá. - Výslovnosť podľa fonetického prepisu a odhadnutie výslovnosti na základe získaných vedomostí. - Rozdiely vo výslovnosti jednotlivých variet, rozdielna výslovnosť koncovej hlásky v: gav/f/u; správna výslovnosť znelých hlások na konci slov: napr. výslovnosť g – k, d – t; správna intonácia v rôznych opytovacích vetách (zist'ovacie, opytovacie, vylučovacie); a rozlišovanie intonácie v krátkych

	<p>otázkach.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Znaky fonetického prepisu - slovenská a medzinárodná transkripcia.
<p><u>Pravopis</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Pravopis prebratých lexikálnych jednotiek a ich tvarov (časovanie, skloňovanie, stupňovanie atď.). - Základné pravidlá interpunkcie. - Význam slovesných tvarov v grafickej podobe: napr. k'oda = ko hin oda. - Dialektologické rozdiely. - Základné pravidlá pravopisu. Písanie veľkých písmen. Písanie interpunkčných znamienok (úvodzovky, čiarka, spojovník). Písanie veľkých písmen – napr. v názvoch kníh, časopisov, novín a pod. Množné číslo podstatných mien. Slovesá: zakončenia sloves I., II., III. triedy v aktuálnych časoch. Stupňovanie prídavných mien: - er, - jekh/nek: šukar-šukareder-jekhšukareder.